

Kuhmonniemen lastenkodin ja pakolaiskoulun vaiheet



Kämärän lastenkodin lapsia. Eturivissä: ?, Mikki Kirjanen, ?, Romanainen, Helena Homanen, Maija Samulinen, Mari Sergejeff, Sanni Sergejeff, Teppo Nesterinen, istumassa: Natalie Kirjanen, Vasselei Homanen sekä kolme poikaa, joita ei ole tunnistettu; pakolaishevosta pitelee Aleksii Ivanoff. — Keskirivi: tytöt keskellä pojista vasemm. Ida Filipoff ja Sandra Tichanoff. Takana vas. ?, ?, ?, Mikko Ivanoff, Juho Ivanoff, ?, ?, ?, Outi Sergejeff, Ulli Tichanoff, Mikko Samsonoff, Mari Ivanoff (musta Mari), ? Taaimmaisena oik. johtajatar Sandra Laihia ja oik. reunassa Anni Paavola.

Kämärässä oli Ulli Tichanoffin muisteluun mukaan vielä ainakin seuraavat lapset, joista pääosa lienee kuvassa: Ananjev Janalta ja Mikko, Bogdanoff Nasto, Feodoroff Palaga, Filipoff Ida, Homanen Leena, Vasselei ja Heikki, Ivanoff Outi, Karpoff Aleksii ja Outi, Kiirikoff Bogdanoff Nasto, Feodoroff Palaga, Filipoff Ida, Homanen Leena, Vasselei ja Heikki, Kyrssönen Olga, Lukkanen Outi, Makkinen Palaga, Melentjeff Heikki, Melentjeff Outi, Simo ja Veera, Miinin Pekka ja Paavo, Muntijeff Ananie, Nesterinen Juho, Teppo ja Paavo, Nikitin Yrjö, Samulinen Maija, Samsonoff Mikko, Sergejeff Mari, Outi ja Sanni sekä Tichanoff Ulli ja Sandra.

Karjalan kansannousun päätyttyä metsäsissien tappioon keväältä 1922 Suomeen saapui arviolta runsaat 11 500 pakolaista, heistä yksinomaan Kainuuseen 7 000. Mukana oli naisia ja vanhukusia sekä runsaasti kouluikäisiä lapsia.

Etenkin viime mainittu seikka asetti pakolaishuollosta vastaavat aivan uusien tehtävien eteen: sadat pakolaislapset eivät mahtuneet paikallisiin kansakouluihin, vaan heille oli kiireesti järjestettävä omat koulut ja huoltolaitokset.

Kuhmoon — silloiseen Kuhmonniemen pitäjään — perustettiin jo maaliskuun aikana pakolaislastenkoti ja pakolais-

koulu Repolan, Kiimasjärven, Tunkuan ym. rajantakaisten lähikuntien lapsia varten.

Kämärä

Kämärän lastenkoti aloitti toimintansa 3. p:nä maaliskuuta 1922. Sen järjestelyistä huolehti Helsingissä tammikuun puolivälissä perustettu Kansainvälisen lastenavun alaosasto eli Itä-Karjalan pakolaislasten avustustoimikunta.

Toimikunta ryhtyi heti alkutalvesta etsiskelemään sopivia tiloja lastenkodille, joita perustettiin kaikkiaan neljä. Kuhmossa koti sijoitettiin vanhaan, tyhjilleen jääneeseen kunnalliskodin rakennukseen noin 10 kilometriä kirkolta.

Siinä oli iso pirtti, keittiö ja kaksi kamaria. Tämä ns. vanha Kämärä vaati suuria korjauksia, mutta saatiin tyydyttävään kuntoon maaliskuun alkuun mennessä.

Toiminnan alkaessa Kämäräsä oli puolensataa lasta. Johtajana toimi Sandra Laihia ja emäntänä Anni Paavola.

Kirjailija Sakari Pälsi, joka kävi tutustumassa Kämärän lastenkotiin kesällä 1922, kuvailee näkemäänsä seuraavasti: "Läheisessä lastenkodissa on hoidettavana neljäkymmentä poikaa ja tyttöä. Nuorin pakolaispolvi elelee siellä huolettomana eikä sen mieltä paina aikamiesten pelko eikä

ukkojen sydämistynyt suuttumus. Vanhan talon ahtaisiin tiloihin tyytyen lapset tulevat hyvin toimeen. He harjoittelevat lukua, laulua ja kirjoittamista sekä hoitavat opettajien johdolla myös kaikki käytännön askareet.

Pojat ja tytöt kunnostautuvat kilvan keittäjinä, pesijöinä ja silittäjinä. Kasvitarhaa hoidetaan hyvin. Väliaikoina pyörittiin pihalla piirileikkejä ja lyötiin tiellä kyykkää. Pojat juottivat ja uiittivat lastenkodin hevosta, joka sekin on rajantakainen pakolainen".

Naisten Ääni -lehdessä (n:o 17/1922) julkaistu Ada Äijälän kirjoitus sisältää hauskoja

yksityiskohtia lastenkodin arkielämästä:

"Päivällisenkin valmistivat oppilaat, kaksi tyttöä ja yksi poika vuoroviikottain ohjeiden mukaan. Kesällä ateriat syödään ulkona pitkien tilapäisten pöytien ääressä rannalla tai pihanurmella."

Erikoisen tunnelmallisia ovat ruokarukoukset, jotka lapset messuavat ortodoksisen tapan katse avaruutta kohti. Syömään käydessä messuttiin Isä meidän ja rukous pöydästä noustua kuului seuraavasti:

"Taivaallinen kuningas, lohduttaja, totuuden henki joka paikassa oleva ja kaikki täyttävä, tule ja asu meissä ja puhdistameidät kaikesta saastaisuudesta sekä pelasta, oi hyvä, meidän sielumme".

Liikutetuin mielin katseli luokahuoneen (pirtin) seinällä riippuvaa Vasili Keynään suunnittelemaa Karjalan ja Kuolan niemimaan kansallisuuskarttaa, josta lapset nopeasti osasivat näyttää, mistä kukin heistä oli kotoisin. Kuka oli Kiimasjärveltä, kuka Kontokista, kuka Jyskyjärveltä tai Repolasta, jopa Tunkuasta saakka. Useimpien vanhemmat olivat ansiotyössä tai lähteneet jo takaisin Karjalaan.



Lastenkodin pojat pyykkiä silittämässä ja lajittelemassa; vas. Vasselei Homanen, Heikki Homanen ja Teppo Nesterinen.

Monet lapset olivat tulleet yksinään nälkää pakoon.

Haastattelimme 13-vuotiasta Helena Homasta Repolasta, älykästä ja työssä ravakkaa tyttöä. Hänet ja hänen pikku veljensä bolshevikisotilaat olivat keskellä yötä,

ojentaneet pistimensä lasten rintaa vasten ja vaatineet ilmoittamaan, oliko setä kotona.

Helena oli hyvin selvillä asioista ja puhui kuin aikuinen ikään. "Mistä tiedät, millaista kotona on nyt", kysimme.

Helena madalsi äänensä melkein kuiskaukseksi ja sanoi: "Siellä käydään".

Tuupala

Syyskuun 22. pnä Kämärän asukkaat siirrettiin Kuhmonniemen kirkolle Tuupalan ta-



Läheisen lammin rannalla riitti monenlaista puuhaa; pojat kantavat korennolla vettä, taempänä on meneillään pyykinpesu jne.

lostasta vuokrattuihin tiloihin. Siirron yhteydessä lastenkodin toiseksi osastoksi yhdistettiin Kähkölän talossa sijainnut pakolaiskoulun yhteisasuntola, jossa asui 17 pitkämatkalaista lasta. Näin lastenkodin hoitokkien kokonaismääräksi tuli 64.

Johtajana toimi edelleen Sandra Laihia; Kähkölän osastoa johti pakolaiskoulun opettaja Maiju Heikkinen. Emännöitsijänä oli rukajärveläinen Iro Filipov (myöh. Iro Hietala-Juurikainen), ja keittäjinä mm. Natalie Ivanoff sekä siivoojana Palaga Artemjeff eli Rimmin Palaga (Ahtonen).

Kouluopetus

Kämärän lastenkoti ei pystynyt vastaanottamaan kaikkia Kuhmonniemen alueelle tulleita pakolaislapsia. Osalle pidettiin koulua Lentriinassa ja maaliskuussa 1922 kirkonkylään oli perustettu pakolaiskoulu, joka oli tarkoitettu etupäässä niille lapsille, jotka asuivat vanhempiensa luona. Oppilaita oli 70.

Koulutunnit pidettiin kirkonkylän kansakoulun tiloissa varsinaisen koulun päätyttyä ja kesällä. Päivittäinen kouluaika oli kolme tuntia.

Saman vuoden elokuussa kouluhallitus otti hoitaakseen pakolaisille annettavan kouluopetuksen. Kirkonkylään perustettiin oma kansakoulu pakolaislapsille. Sen koulupiirinä oli koko pitäjä.

Koulu aloitti toimintansa syyskuussa, ja toimi edelleen iltakouluna varsinaisen kansakoulun tiloissa, myöhemmin myös palokunnan talossa ja suojeluskunnan Korpilinnassa. Oppilaita oli alkuvaiheessa 77, joista 42 poikia ja 35 tyttöjä.

Kustannukset oli jaettu siten, että Valtion pakolaisavustuskeskus VAPK ja Vienankarjalaisten pakolaisten huoltotoimikunta vastasivat lastenkodin vuokrasta, kalustosta, ruuasta ja vaatetuksesta, valtio puolestaan maksoi palkkakulut ja kansakoulun vuokran.

Koulun johtajana oli Sandra Laihia, yläosaston opettajana Maiju Heikkinen, alaosaston puolella Aino Karjalainen ja Anni Homanen. Poikien käsitöitä opetti Matti Kontio, poikien voimistelua kapteeni Ilmari Järvinen sekä sk:n paikallispuolelloinen Valdemar Ylönen. Opettajakuntaan kuuluivat eri vuosina myös Matti Käviäinen, Eetu Kemppainen, Laina Riihonen, Raisa Sihvo; uskontoa opetti Mihail Isajefflevanen. — SV